

PARADOX HYBRIDNÍ VÁLKY

O příčinách a následcích pragmatismu v debatě

PARADOX OF HYBRID WAR

On Causes and Implications of Pragmatism in the Debate

Vojtěch Bahenský^a

Abstrakt

Cílem článku je rozebrat současnou situaci debaty o hybridní válce, konkrétně pak paradox spočívající v úspěchu konceptu navzdory jeho široké odborné kritice. Specificky pak článek jako pravděpodobné vysvětlení této situace diskutuje pragmatismus v užívání konceptu na straně institucí i autorů a analyzuje jeho možné příčiny, se zaměřením na vývoj a konceptuální kvality a možné následky stávající situace.

Abstract

The aim of this article is to analyse current state of the debate about hybrid war concept, focusing on the paradox of its success despite broad expert critique. The article specifically discusses pragmatism in use of the concept by institutions and authors as an explanation of the current situation. Finally, it analyses its possible causes, with special attention to its development and conceptual quality, and its possible implications.

Poděkování

Tento článek vznikl v rámci projektu Specifického vysokoškolského výzkumu Institutu politologických studií Fakulty sociálních věd Univerzity Karlovy, č. 260 461/2017, „Zájmy, moc a instituce v politickém rozhodování“.

Klíčová slova

Hybridní válka; hybridní hrozby; Hybridní válčení.

Keywords

Hybrid war; hybrid threats, hybrid warfare.

---

^a Department of Security Studies, Charles University (Institute of Political Studies, Faculty of Social Sciences). Prague, Czech Republic. E-mail Vojtech.bahensky@fsv.cuni.cz. T-5051-2018.

Úvod

Je tomu více než deset let, co se pojem hybridní války objevil v odborné debatě a čtyři roky od jeho širokého rozšíření po okupaci a anexi Krymu. Termíny ‚hybridní válka‘, ‚hybridní vedení války‘ a ‚hybridní hrozba‘ se za tu dobu úspěšně etablovaly jak v oficiálních dokumentech, tak i profesionálním a laickém slovníku. Na druhé straně se ale kumuluje akademická kritika konceptu, a ani mezi praktiky operujícím s termíny nebo působících v institucích, které se tématu hybridní války alespoň nominálně věnují, není snadné najít výrazné příznivce konceptu. Tento rozpor mezi praktickými úspěchy konceptu při široce sdílených pochybnostech o jeho kvalitě je v tomto článku pojmenován jako paradox hybridní války. Cílem tohoto článku je pak odpovědět na dvě vzájemně propojené otázky ohledně této situace. Jak k této paradoxní situaci došlo? Jaké následky tato situace má nebo mít může?

Článek je rámcově rozdělen do tří kapitol. První se věnuje diagnóze současného stavu debaty o hybridní válce a formuluje paradox hybridní války. Druhá krátce popíše jeho vývoj v poslední dekádě a kvalitativní nedostatky ve snaze objasnit příčiny současné situace. Třetí kapitola popíše možné implikace současného stavu debaty pro bezpečnostní a obrannou politiku. Nakonec závěr nejen shrne hlavní argumenty, ale pokusí se i načrtnout další možný kurz, který by měl naději nás z této situace vyvést.

Než dojde na analýzu stavu debaty a jejích příčin, je nutné vyjasnit několik momentů, které často způsobují nemalé zmatení při diskutování konceptu hybridní války. Zprv, pojmy hybridní války, hybridního vedení války a hybridních hrozeb jsou v tomto článku stejně jako ve většině děl užívány jako vzájemně zaměnitelné. Jakkoliv existují autoři rozlišující mezi pojmy a některé instituce preferují jedno či jiné pojmenování, není možné je zcela vzájemně odlišit. Za druhé, je třeba vyjasnit rozlišení debaty o empirické realitě a jejím (konceptuálním) pojmenování a klasifikaci. Vzhledem k výrazné politizaci a polarizaci debaty o hybridní válce je kritika konceptu často chybně zaměřována za popírání existence empirických jevů, které jsou jako hybridní válka popisovány. Kritika konceptu hybridní války nicméně zpochybňuje smysluplnost nebo užitečnost popisování či kategorizace těchto jevů pomocí daného konceptu. Nakonec je třeba vyjasnit užívání pojmu koncept, který má odlišné významy především při pohledu na prostředí společenských věd v kontrastu k pohledu ve vojenské vědě. Tento článek operuje se společenskovědním chápáním konceptu jakožto deskriptivního argument popisujícího skupinu jevů na základě jejich podobnosti.¹ Článek je psán na základě předpokladu, že hlavním úkolem konceptu v bezpečnostní a obranné debatě a plánování je poskytnout přesný popis konkrétní hrozby nebo situace, umožňující ji identifikovat a volit adekvátní postupy a strategie vedoucí k jejímu odstranění nebo výhře.

---

¹ Na druhé straně, ve vojenském prostředí je konceptem míněn zpravidla preskriptivní (více než deskriptivní) návrh provádění operací určitým způsobem. Takové chápání klade mnohem větší důraz na komplexitu konceptu než na jeho obecnost.

PARADOX HYBRIDNÍ VÁLKY

„...koncept (hybridního vedení války) byl transformován z vojenského strategického konceptu do kvazi-teorie ruské zahraniční politiky, což dále snížilo jeho analytickou koherenci a užitečnost. ... hlavním závěrem této zprávy je, že koncept ‚hybridního vedení války‘ není vhodný jako analytický nástroj ke zhodnocení ruských vojenských schopností nebo zahraničně-politických záměrů a neměl by tedy být užíván jako základ pro strategické rozhodování a obrané plánování. (...) diskutování o obavách (z ruského užívání nevojenských nástrojů) pod hlavičkou ‚hybridního vedení války‘ pravděpodobně skryje více než může v rámci analýzy vysvětlit a je riziko, že povede ke zkresleným závěrům, které by dokonce mohly hrát Rusku do karet.“²

Vzhledem k převaze kritického pohledu na koncept hybridní války a hybridního válčení v akademických kruzích není na výše uvedené citaci nic obzvláště překvapujícího a v mnoha ohledech se jedná o velmi elegantní shrnutí minimálně části kritiky konceptu. Co je ale překvapující, je fakt, že spoluautorkou citátu je Hanna Smith, která nyní působí jako ředitelka pro strategické plánování a reakce v Evropském centru excelence pro čelení hybridním hrozbám (v orig. *European Centre of Excellence for Countering Hybrid Threats*) (dále jen hybridní centrum excelence). Jedná se tak o anekdotickou ilustraci současné situace, kdy na akademické úrovni panuje prakticky univerzální shoda na neúčelnosti a možná i škodlivosti konceptu hybridního válčení, ale navzdory tomu se mu v praxi obrané a bezpečnostní politiky daří.

Přítom seznam kritiků konceptu je impozantní. Hlavně mezi akademickými články je obtížné najít pozitivní reflexi. Lze vzpomenout význačné kritiky původního amerického vojenského chápání, mezi které patřili i takové osobnosti jako Colin Gray³ nebo Stephen Biddle⁴, ale i mnoho dalších⁵. Výčet autorů kritizujících užívání konceptu hybridního vedení války v relaci k Rusku po okupaci Krymu je snad ještě širší, patří mezi ně např.

² RENZ, Bettina - Hanna, SMITH. *Russia and Hybrid warfare-going beyond the label*. 2016. str. 1. [online] [cit. 15.10.2018] Dostupné z: <https://bit.ly/2NCrDMh>

³ GRAY, Colin S. *Categorical Confusion? The Strategic Implications of Recognizing Challenges Either as Irregular or Traditional*. Strategic Studies Institute, U.S. Army War College, Carlisle. 2012. ISBN 1-58487-520-8.

⁴ BIDDLE, Stephen - Jeffrey A., FRIEDMAN. *The 2006 Lebanon Campaign and the Future of Warfare: Implications for Army and Defense Policy*. Washington, DC: Strategic Studies Institution. 2008. ISBN: 9781584873624.

⁵ Např. COX, Dan G. - BRUSCINO, Thomas - Alex, RYAN. Why Hybrid Warfare is Tactics Not Strategy: Rejoinder to ‚Future Threats and Strategic Thinking‘. *Infinity Journal*, 2012, Vol. 2, No. 2, s. 25-29; COX, Dan G. What if the Hybrid Warfare/Threat Concept Was Simply Meant to Make Us Think? In: *E-International Relations* [online] 2014 [cit. 15.10.2018] Dostupné z: <https://bit.ly/2IUULy8y> nebo PAUL, Christopher. Confessions of a Hybrid Warfare Skeptic. In: *Small Wars Journal*. [online] 2016 [cit. 15.10.2018] Dostupné z: <https://bit.ly/2mtHHDu>

Bērziņš⁶; Charap⁷; Giles⁸, McDermott⁹; Renz¹⁰; Tuck¹¹; Van Puyvelde¹²; Kofman¹³; nebo Monaghan¹⁴. V českém prostředí v akademické literatuře klíčové nedostatky konceptu záhy dobře zhodnotil Pavel Žůna¹⁵ nebo nedávno Richard Stojar¹⁶. Kritici se vesměs shodnou na obecné analytické neúčinnosti konceptu, především kvůli jeho nejasnému obsahu a hranicím.¹⁷ Častým předmětem kritiky také je, že koncept nepopisuje nic reálně nového a je používán pro popis případů, které mohou být lépe popsány jinak. Předmětem kritiky také může být, že nezapadá do stávajících typologií konfliktu.¹⁸

Navzdory tomu všemu ale stojí na druhé straně neméně impozantní úspěchy konceptu hybridní války. Hned v roce 2014 byl koncept etablován v závěrečné deklaraci summitu NATO ve Walesu¹⁹. Během pouhých dvou let od jeho výraznější popularizace vzniklo společné centrum excelence EU a NATO specializující se na studiu hybridních hrozeb a členění jim²⁰. V Českém prostředí se jim dostalo samostatné kapitoly po boku mnohem etablovanějších hrozeb v Auditě národní bezpečnosti²¹. Při logickém předpokladu, že kvalitním nebo užitečným konceptům by se mělo dařit více než těm nekvalitním nebo neúčinným, se jedná o notný paradox. Jak je možné, že navzdory takto extenzivní

⁶ BĚRZIŅŠ, Jānis. Russian New Generation Warfare is not Hybrid Warfare In: PABRIKS, Artis - Andis KUDORS. *The war in Ukraine: lessons for Europe*. Rīga: University of Latvia Press, 2015. ISBN 978-9984-45-998-1.

⁷ CHARAP, Samuel. The Ghost of Hybrid War. *Survival*, 2015, Vol. 57, No. 6, s. 51-58.

⁸ GILES, Keir. Conclusion: Is Hybrid Warfare Really New? In: Guillaume LASCONJARIAS - Jeffrey LARSEN (ed.), *NATO's Response to Hybrid Threats*, Rome, NATO Defence College, 2016, s. 321-337.

⁹ MCDERMOTT, Roger N. Does Russia have a Gerasimov Doctrine? *Parameters*. 2016, Vol. 46, No. 1, s. 97-105.

¹⁰ RENZ, Bettina. Russia and "hybrid warfare". *Contemporary Politics*. 2016, Vol. 22, No. 3, s. 1-18.

¹¹ TUCK, Chris. Hybrid War: The Perfect Enemy. In: *Defence-In-Depth*. [online] 2017 [cit. 15.10.2018] Dostupné z: <https://bit.ly/2p2UYXk>

¹² VAN PUYVELDE, Damien. Hybrid war - does it even exist? *NATO Review*. [online] 2015 [cit. 15.10.2018] Dostupné z: <https://bit.ly/2tGGw85>

¹³ KOFMAN, Michael. Russian Hybrid Warfare and Other Dark Arts. In: *War on the Rocks*. [online] 2016 [cit. 15.10.2018] Dostupné z: <https://bit.ly/1pl99V2>.

¹⁴ MONAGHAN, Andrew. The 'war' in Russia's hybrid warfare'. *Parameters*, 2016. Vol. 45, No. 4, s. 65.

¹⁵ ŽŮNA, Pavel, Kritický pohled na koncept hybridních válek, *Vojenské rozhledy*. 2010, Vol. 19 (51), No. 3, s. 33-45.

¹⁶ STOJAR, Richard. Vývoj a proměna konceptu hybridní války. *Vojenské rozhledy*. 2017, Vol. 26, No. 2, s. 44-55.

¹⁷ Více o tom níže.

¹⁸ V rané fázi debaty v USA měla být hybridní válka specifickým případem na půl cesty mezi konvenční a nekonvenční válkou, ale ani tehdy se pro ni v typologiích nepodařilo najít místo. Po invazi na Krym se definice hybridní války staly tak různorodými a s tolika atributy, že se o jejich umístění do typologie konfliktů nedá příliš mluvit.

¹⁹ Wales Summit Declaration. *North Atlantic Treaty Organization*. [online] 2014 [cit. 15.10.2018] Dostupné z: <https://bit.ly/1AeY2eg>

²⁰ About us. *Hybrid CoE: The European Centre of Excellence for Countering Hybrid Threats*. [online] [cit. 15.10.2018] Dostupné z: <https://www.hybridcoe.fi/about-us/>

²¹ *Audit národní bezpečnosti*. Ministerstvo Vnitřní ČR. [online] 2016 [cit. 15.10.2018] Dostupné z: <https://bit.ly/2ueStSg>

kritice se konceptu hybridní války stále daří? Jak je možné, že se prakticky nic z této rozsáhlé kritiky neprojevovalo v praktickém užívání konceptu?

PŘÍČINY PARADOXU

Hlavním argumentem tohoto článku je, že paradox je primárně následkem převládajícího pragmatismu mezi institucemi a autory. Přesněji se jedná o dvě prolínající se formy pragmatismu a instrumentalizace konceptu hybridní války. Prvním pragmatismem je užití hybridní války jako nástroje, jak prosadit vlastní agendu. Zde je nutné zdůraznit, že cílem nemusí být a často není osobní prospěch, ale podpora politik nebo kroků, které dotyčný člověk nebo instituce považuje za důležité tím, že je spojí s aktuálně populárním heslem hybridní války. Například v českém prostředí tak je hybridní válka používána jako atraktivnější synonymum pro informační válku nebo jako mobilizační slogan pro členění putinovskému Rusku.²² Druhým pragmatismem je pak neochota autorů jít proti již zavedené terminologii a tím potenciálně omezit dosah svých děl. Andras Rácz ve své publikaci sám uznává, že pojem hybridní války měl před jeho přijetím jako popisu pro Ruské operace na Krymu jiný význam, nicméně dochází k tomu, že se jedná o nejběžněji užívaný pojem, a tedy u něj setrvává.²³ Podobně Galleoti konstatuje, že hybridní válka je pohodlný a populární pojem pochybné akademické kvality, ale navzdory tomu ho užívá.²⁴ Tento druhý typ pragmatismu se často projevuje tím, že se autor vymezí vůči stávajícím chápáním hybridní války, následně převezme pojem a vytvoří si pro něj novou vlastní definici a dále s pojmem operuje.²⁵ Obě formy pragmatismu umožňují konceptu hybridní války přežívat navzdory jeho nedostatkům a vytvářejí přinejmenším iluzi odborné podpory konceptu.

Oběma formám pragmatismu ale nahrávají dva hlubší faktory ohledně konceptu hybridní války, kterým se tato kapitola bude věnovat konkrétně níže. Prvním faktorem je překotný a zmatený vývoj konceptu, často vedený jinými než analytickými potřebami. Druhým faktorem jsou pak konceptuální a definiční nedostatky.

Vývoj konceptu

Vývoj konceptu hybridní války už byl několikrát poměrně extenzivně popsán.²⁶ Proto je zde jen stručný přehled zaměřující se na konkrétní aspekty související s paradoxem stojícím v centru pozornosti tohoto článku. Pojem se zrodil v USA a jeho hlavním

²² DANIEL, Jan - Jakub, EBERLE. Hybrid Warriors: Transforming Czech Security through the 'Russian Hybrid Warfare' Assemblage. *Sociologický časopis*. Přijato k publikaci.

²³ RÁ CZ, András. Russia's hybrid war in Ukraine: breaking the enemy's ability to resist. Helsinki: Ulkopoliittinen Instituutti. 2015. ISBN 9789517694544, str. 42.

²⁴ GALEOTTI, Mark. *Hybrid War or Gibrinaya Voina? Getting Russia's non-linear military challenge right*. Mayak Intelligence. 2016. ISBN: 978-1-365-56541-0, str. 5.

²⁵ Příkladem v českém prostředí může být KŘÍŽ, Zdeněk - SHEVCHUK, Zinaida - Peter, ŠTEVKOV. Hybridní válka jako nový fenomén v bezpečnostním prostředí Evropy. 1. vydání. Praha: Pro Informační centrum o NATO vydalo Jagello 2000. 2015. 16 p. ISBN 978-80-904850-2-0.

²⁶ STOJAR, Richard. Vývoj a proměna konceptu hybridní války. *Vojenské rozhledy*, 2017, Vol. 26, No. 2, s. 44-55 nebo BAHENSKÝ, Vojtěch. Hybrid Warfare, Wars, and Threats: A Conceptual Analysis. Praha, 2016. Diplomová práce. Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd. Vedoucí práce Jan Kofroň.

proponentem byl po mnoho let Frank Hoffman, autor jednoho ze stále nejcitovanějších pojednání o hybridní válce.²⁷ Stojí za připomenutí, že se koncept zrodil v konkrétní situaci a s konkrétním (poměrně pragmatickým) účelem. V době protipovstaleckých operací v Iráku a Afghánistánu a v kontextu debaty o budoucí podobě amerických ozbrojených sil, vedené především mezi zastánci zaměření se na konvenční boj a proponenty zaměření se na protipovstalecké operace, měl koncept hybridních válek nabídnout alternativní střední bod.²⁸ Navzdory tomu měl koncept mnohem blíže k protipovstaleckým operacím, pouze proti schopnějšímu soupeři, jak lze dovodit z mimořádné podobnosti Hoffmanova popisu ‚hybridního vedení války‘ s jeho dřívějšími pracemi o ‚komplexním nepravidelném boji‘²⁹. Debaty o konceptu se zúčastnila řada autorů včetně některých, kteří se zdají být současnými studenty hybridních válek prakticky zcela zapomenuti³⁰ a už tehdy panovala značná rozmanitost přístupů a definic. Nejzajímavějším oknem do vnímání debaty může být studie *Government Accountability Office*. Závěrem studie byl nejen fakt, že pojem ‚hybridního vedení války‘ byl používán různě různými složkami ozbrojených sil, ale i informace, že slovo ‚hybridní‘ bylo prostě používáno pro popis vzrůstající komplexity budoucích konfliktů, nikoliv jako konkrétní koncept pro nový druh války.³¹

Po roce 2010 se pojem hybridního vedení války a hybridních hrozeb objevuje v NATO. Nejvýraznějším dokumentem je ‚*Bi-SC Input for a new NATO Capstone Concept*‘³², který už sám signalizoval výrazné posunutí pojmu do sféry stabilizačních operací a činností spadajících pod civilní složky. Obecně je obtížné rozlišit chápání hybridních hrozeb v NATO v tomto období od déle existujícího konceptu ‚comprehensive approach‘. Výraznou událostí této fáze debaty byl experiment věnovaný hybridním hrozbám odehrávající se v Bruselu a Tallinnu v roce 2011.³³ Chápání hybridních hrozeb se v něm výrazně lišilo od chápání Franka Hoffmana, a definice zřejmě degradovaly do té míry, že jeden z účastníků později konstatoval, že ‚hybridními hrozbami se nakonec koncem týdne stalo všechno, co neočekáváme‘³⁴. Co je zajímavější pro diskuzi pragmatismu ohledně hybridního vedení války je další z reflexí, kde účastník experimentu soudí, že hybridní hrozby sice příliš nefungují jako vojenský koncept, ale že debata o konceptuální kvalitě

²⁷ HOFFMAN, Frank G. *Conflict in the 21st Century: The Rise of Hybrid Wars*. Arlington, VA: Potomac Institute for Policy Studies. 2007. 72 s.

²⁸ HOFFMAN, Frank G. Hybrid Threats: Reconceptualizing the Evolving Character of Modern Conflict. *Strategic Forum*. 2009. No. 240.

²⁹ HOFFMAN, Frank G. Complex irregular warfare: the next revolution in military affairs. *Orbis*. 2006, Vol. 50, No. 3, s. 395-411.

³⁰ Např. FREIER, Nathan. Strategic competition and resistance in the 21st century: irregular, catastrophic, traditional, and hybrid challenges in context. Strategic Studies Institute, U.S. Army War College, Carlisle. 2007. ISBN 1584872969.

³¹ United States Government Accountability Office. Hybrid Warfare: Briefing to the Subcommittee on Terrorism, Unconventional Threats and Capabilities. *Committee on Armed Services, House of Representatives* [online] 2010 [cit. 15.10.2018], 28 s. Dostupné z: <https://bit.ly/2AchQcb>

³² NATO. *Bi-SC Input to a New NATO Capstone Concept for The Military Contribution to Countering Hybrid Threats*. [online] 2011 [cit. 15.10.2018] Dostupné z: <https://bit.ly/2PwSFqj>

³³ The Countering hybrid threats CDE. *Allied Command Transformation*. [online] 7. 9. 2010 [cit. 15.10.2018] Dostupné z: <https://bit.ly/2PwSVWj>; Successful ‘Countering Hybrid Threats’ experiment in Estonia. *Allied Command Transformation*. [online] 17. 5. 2011 [cit. 15.10.2018] Dostupné z: <https://bit.ly/2QOhVbL>

³⁴ MILANTE, Gary. CRHT = countering Rex’ hybrid thread. *Pax Sims*. [online] 2011 [cit. 15.10.2018] Dostupné z: <https://bit.ly/2EjT4vb>

míjí cíl debaty v NATO. Rex Brynen dále uvedl, že hybridní hrozby se v NATO zdají být katalyzátorem pro změnu zaměření NATO a otevření otázek ohledně bezpečnostních hrozeb 21. století a také zkratkou pro „všechny ty nejasné nekonvenční válečné věci, co NATO může dělat“³⁵. Obdobně první zmíněný účastník experiment popsal jako představení „elementů statebuildingu, peacebuildingu a nationbuildingu v kontextu násilí a hrozeb pro stabilitu v 21. století“³⁶. Obě reflexe indikují jiné než analytické motivace pro užívání konceptu. Otevřeně pragmatismus později přiznává Gunneriusson, když píše, že „je zde potřeba vynalézt koncept hybridních hrozeb, aby se zmobilizovala část občanské společnosti která může pomoci proti těmto novým hrozbám“³⁷ a „je zde potřeba konceptu hybridních hrozeb, protože potřebujeme nějaký druh kontaktu mezi společností obecně a armádou, pokud máme čelit těmto hrozbám“³⁸.

Znovu se koncept hybridních hrozeb vynořuje v plné síle po okupaci Krymu Ruskou federací a následných ruských operacích na východní Ukrajině. Úspěch ruské operace vyvolal šok, následovaný rychlým hledáním označení popisujícího způsob operace a vysvětlujícího její úspěch. Mezi řadou pojmů nakonec zvítězilo označení za hybridní způsob vedení války, především díky přijetí označení ze strany NATO. Role NATO jako hlavního původce současné popularity konceptu je v tomto trochu ironická, vzhledem k tomu, že svoji práci na hybridních hrozbách ukončilo v roce 2012, údajně pro nedostatek financí a politické vůle.³⁹ Důležité pro pochopení následné exploze publikací na téma hybridní války je, že pro popis Ruských operací bylo ‚hybridní vedení války‘ zvoleno spíše jako pojem než jako koncept s konkrétní definicí. Řada autorů následně shledala, že dosavadní definice hybridního vedení války Ruským operacím příliš neodpovídají a přejala tak pojem, jeho obsah (definici) ale stvořili podle Ruských operací⁴⁰. Těmito ‚zadními vrátky‘ se do debaty o hybridní válce dostal také gen. Gerasimov a další ruští autoři, kteří pojem hybridní války neužívali, ale jejichž myšlenky byly doplněny pod preferovaný pojem NATO.⁴¹ Tento přístup jen dále podpořil absolutní chaos mezi různými definicemi pojmu, kdy se různí autoři zaměřovali na pro ně zajímavější nebo podle nich důležitější aspekty Ruských operací, dle kterých následně hybridní vedení války definovali. Někteří tak zdůrazňují skrytou a záměrně matoucí povahu operace, jiní vlivové operace a propagandu, další užívání místních proxy sil nebo kybernetické útoky. Oficiální definice jsou pak nešťastnými kompromisy snažícími se zahrnout všechny aspekty. Silnou pragmatickou

³⁵ BRYNEN, Rex. Countering Hybrid Threats AAR. *Pax Sims*. [online] 2011 [cit. 15.10.2018]

Dostupné z: <https://bit.ly/2pPjBpY>

³⁶ MILANTE, Gary. CRHT = countering Rex' hybrid thread. *Pax Sims*. [online] 2011 [cit. 15.10.2018]

Dostupné z: <https://bit.ly/2EjT4vb>

³⁷ GUNNERIUSSON, Håkan. Nothing is Taken Serious Until it gets Serious: Countering Hybrid Threats. *Defence Against Terrorism Review*, 2012, Vol.4, No. 1, s. 55.

³⁸ Ibid., str. 57

³⁹ BACHMANN, Sascha-Dominik - Håkan, GUNNERIUSSON. Hybrid Wars: The 21st-Century's New Threats to Global Peace and Security. *Scientia Militaria: South African Journal of Military Studies*. 2015, Vol. 43, No. 1, s. 79.

⁴⁰ V podstatě explicitně toto přiznává Radin v RADIN, Andrew. *Hybrid Warfare in the Baltics - Threats and Potential Responses*. RAND. [online] 2017 [cit. 15.10.2018] ISBN: 978-0-8330-9558-9 Dostupné z: <https://bit.ly/2CuxD7v>

⁴¹ Viz např. CHARAP, Samuel. The Ghost of Hybrid War. *Survival*. 2015, Vol. 57, No. 6, s. 51-58; MCDERMOTT, Roger N. Does Russia have a Gerasimov Doctrine? *Parameters*. 2016, Vol. 46, No. 1, s. 97-105; BARTLES, Charles K. Getting Gerasimov Right. *Military Review*. 2016, vol. 96, no. 1, s.30-38.

linku lze najít i v této fázi debaty. Na jedné straně se vzestupem Islámského státu NATO začalo spojovat hrozby na jižním i východním křídle pod štítek hybridních hrozeb, přispívajíc k dalšímu rozmělnění konceptu, ve snaze posílit jednotu v NATO mezi státy s rozdílným vnímáním závažnosti hrozeb.⁴² Podobně i činnost EU v boji proti hybridním hrozbám nese znaky pragmatické snahy najít pro sebe oblast bezpečnosti, ve které je relevantní.⁴³

Ohlédnutí za debatou ukazuje dva konkrétní aspekty jejího vývoje, které nahrávají převládajícímu pragmatismu. Zaprvé, pragmatismus má v debatě dlouhou tradici a ve všech fázích bylo užívání konceptu spojeno s výraznými postranními úmysly nevztahujícími se k analytickému účelu. Není proto překvapivé, že takový přístup ke konceptu pokračuje. Zároveň tento pragmatismu pomáhá vysvětlit roztržštěnost různých chápání hybridní války, která sama o sobě nahrává současnému pragmatismu. Spektrum chápání hybridní války je natolik široké, že se řada definic vůbec nepřekrývá a sahá od striktně vojenských velmi exaktních konceptů popisujících vojenské bojové operace s významnými ztrátami přes politiku užití jaderných zbraní až po trolly na internetu a zpochybňování zahraničněpolitické orientace země v domácí debatě. Proto není problém najít v existující literatuře alespoň nějakou oporu pro jakékoliv sebepragmatičtější užití konceptu hybridní války.

Kvalita konceptů

Historický pragmatismus v debatě také vede k druhé části vysvětlení, tedy k pochybné konceptuální kvalitě konceptů hybridní války. Jak si všímal Rex Brynen, pokud máte pragmatické záměry, není důvod se zabývat kvalitou konceptu.⁴⁴ Pokud jde o konceptuální vlastnosti konceptů hybridního vedení války, lze se opřít o analýzu konceptů a konceptualizace z pera Johna Gerringa.⁴⁵ Specificky pak o dvě z ním identifikovaných kvalit žádoucích u konceptů, a to vnitřní koherenci a vnější diferenciaci. Vnitřní koherence znamená vzájemnou propojenost a společný výskyt jednotlivých elementů nebo atributů konceptu. Definice hybridní války byly přitom často postavené na poměrně specifické kombinaci atributů často odvozené pouze z jednoho případu, a byly označeny za „encyklopedické“⁴⁶ v tom, že vypočítávaly znaky bez ohledu na to, které z nich jsou skutečně vzájemně provázané. Vnější diferenciaci pak znamená schopnost odlišit případy spadající do kategorie „hybridního vedení války“ od pozadí všech ostatních případů. Vnější diferenciaci začíná být významným problémem definicí hybridní války hlavně od anexe

---

⁴² Lze nalézt v předmluvě a úvodu LASCONJARIAS, Guillaume; LARSEN, Jeffrey Arthur (ed.). *NATO's Response to Hybrid Threats*. NATO Defense College, Research Division, 2015 nebo v LINDLEY-FRENCH, Julian. *NATO and New Ways of Warfare: Defeating Hybrid Threats*. NDC Conference Report, No. 3. [online] 2015 [cit. 15.10.2018] Dostupné z: <https://bit.ly/2rOpWmA>

⁴³ MÄLKSOO, Maria. *Countering hybrid warfare as ontological security management: the emerging practices of the EU and NATO*. *European Security*. 2018, Vol. 27, No. 3, s. 374-392.

⁴⁴ BRYNEN, Rex. *Countering Hybrid Threats AAR*. *Pax Sims*. [online] 2011 [cit. 15.10.2018] Dostupné z: <https://bit.ly/2pPjBpY>

⁴⁵ GERRING, John. *Social science methodology: a unified framework*. 2nd ed. Cambridge: Cambridge University Press, 2012. ISBN 978-0-521-13277-0.

⁴⁶ GRAY, Colin S. *Categorical Confusion? The Strategic Implications of Recognizing Challenges Either as Irregular or Traditional*. Strategic Studies Institute, U.S. Army War College, Carlisle. 2012. ISBN 1-58487-520-8.

Krymu, kdy vznikají různé ‚kompromisní‘ definice snažíci se zahrnout dřívější definice i nové případy a u institucemi přijatých definic i různé pohledy jednotlivých států. Následkem toho pak nejsou schopny prakticky žádný případ ze skupiny hybridních případů jasně vyloučit.

To nahrává pragmatismu. Prakticky cokoliv může být označeno za hybridní hrozbu nebo alespoň element hybridní hrozby, protože koncept nikdy nenalezl vymezitelné hranice.⁴⁷ A pokud něco může být označeno za hybridní hrozbu (nebo její součást) v prostředí, kde je výhodné (z hlediska přitáhnutí pozornosti nebo financí), pak je velmi pravděpodobné že to bude učiněno. Krom nepřímého efektu pak má možná nejednoznačnost definic hybridní války také přímý efekt pro úspěšnost konceptu. Jak si všimla ve vztahu ke konceptu ‚regionálně přidružených sil‘⁴⁸ americké armády autorka Rosa Brooks, nejednoznačnost může být způsobem, jak koncept může vytvořit dostatečně širokou koalici ochotnou podporovat jeho užívání, protože si relevantní skupiny mohou najít vlastní preferovaný výklad konceptu, který jsou ochotny podpořit.⁴⁹

NÁSLEDKY PARADOXU

I pokud proponenti hybridní války přistoupí na argument o převládajícím pragmatismu, postulovaném v tomto článku, nebudou často vnímat tento pragmatismus jako zásadní problém. Jak bylo uvedeno výše, řada osob užívá pojem nikoliv z osobních partikulárních pohnutek, ale v zájmu pragmatické podpory toho, co obecně považují za správné, a považují koncept hybridního vedení války za užitečný. Cílem následujícího přehledu je především poukázat na možné škody, které takovéto nakládání s konceptem může napáchat.

Částečně je přitom možné nalézt paralely s dalším nedávným konceptem, který dosáhl značné popularity a s ním spojeným pragmatickým užíváním. Tím je koncept „cyber“, u kterého byly dopady jeho nadměrné popularity dobře zmapovány.⁵⁰ Níže je diskutováno několik konkrétních způsobů, jakými pragmatismus ohledně konceptu hybridní války může škodit nebo škodí bezpečnosti a obraně, ne nutně v pořadí závažnosti.

- Pragmatické užívání pojmu ‚hybridní válčení‘ samo o sobě dále podporuje popularitu konceptu, a navíc dává využívajícím aktérům motivaci nadále vědomě podporovat jeho popularitu, z níž se odvozují výhody získávané užíváním. Zároveň ale také dále snižuje jeho užitečnost tím, že pragmatické užívání často natahuje koncept do krajnosti a dále ho tak rozmělnjuje a obecně činí méně srozumitelným pro praktické uživatele a veřejnost.
- Odborníci uvnitř i vně institucí často užívají pojem ‚hybridní válka‘ v uvozovkách nebo s doplněním jako ‚takzvaná hybridní válka‘. To, co představuje v odborné

⁴⁷ Situace se v mnoha ohledech podobá situaci s kybernetickou bezpečností, kdy mohla být užívána jako nástroj na posílení své institucionální pozice a získání zdrojů prakticky každým, protože všichni přece používají počítače a tak také můžou řešit cyber. Viz LEE, Robert M a Thomas RID. *OMG Cyber!*. *The RUSI Journal*. 2014, Vol. 159, No.5, s. 4-12.

⁴⁸ V originále ‚Regionally aligned forces‘, zkratka RAF.

⁴⁹ BROOKS, Rosa. *Portrait of the Army as a Work in Progress*. *Foreign Policy*. [online] 2014 [cit. 15. 10. 2018] Dostupné z: <https://bit.ly/2PrMX8V>

⁵⁰ LEE, Robert M a Thomas RID. *OMG Cyber!*. *The RUSI Journal*. 2014, Vol. 159, No. 5, s. 4-12.

komunitě svého druhu pomrkávání signalizující, že jsou si vědomi problémů konceptu, ale přesto ho používají, je obtížně srozumitelné pro veřejnost, které veškeré kritické konotace těchto způsobů užívání unikají. Veřejnost je tak dále matena pojmem s myriádou různých významů a definic, přičemž je stále utvrzována o závažnosti problému a nedostává informace o jeho problematičnosti.

- Dramatická popularizace a politizace konceptu dává institucím perverzní pobídky více se zaměřovat na vykazování aktivity než na reálnou aktivitu.⁵¹ To je spojeno s deformací prioritizace činností a hrozeb, kdy aktuálně intenzivně propagované hrozby při řešení nevyhnutelně dostávají více pozornosti než závažnější ale méně diskutované problémy.
- Koncept užívaný pragmaticky navenek se dříve či později etabluje i interně a prakticky, s tím, jak instituce investující do prezentace problému jako zásadního jsou následně nuceny demonstrovat jeho aktivní řešení. Navíc mohou přijít noví aktéři začínající koncept užívat, pragmaticky, či nikoliv. Zatímco veřejná prezentace snese notnou dávku zjednodušení a absenci shody na významu pojmu, v interním užívání už tato absence představuje zásadní problém a vede k definičním debatám a kompetenčním sporům, namísto souhry mezi institucemi (která přitom paradoxně patří mezi často deklarované cíle boje proti hybridním hrozbám). Implikace konceptu pro následné bezpečnostní politiky se tak může snadno ukázat být ruletou mezi různými, často diametrálně odlišnými, chápáními, a ti co propagovali hybridní válku, aby podpořili výstavbu armády, můžou nakonec podporou konceptu nechtěně přispět k snížení rozpočtu na obranu ve prospěch kybernetické bezpečnosti (a opačně). Navíc ve fázi, kdy dojde na užití konceptu v deklarované deskriptivní roli, konceptuální nedostatky už nebudou bezvýznamné, jako u pragmatického užívání konceptu, a naopak mohou vést ke zcela chybným krokům vůči reálně existujícím ale chybně charakterizovaným hrozbám.
- Pragmatické užívání konceptu hybridní války může mít pozitivní efekty, ale jedná se o krátkodobou (a krátkozrakou) strategii. Nakonec přemrštěná popularizace konceptu spolu s pragmatickým užíváním pravděpodobně povede k prasknutí bubliny popularity, vyhoření a odvrhnutí konceptu. Úroveň popularity se dříve či později ukáže jako neudržitelná, koncept ztratí svoji atraktivitu pro pragmatické užití a bude vyměněn za nový. Nejen, že to pravděpodobně poškodí čelení reálně existujícím problémům, které dnes jsou schovány pod nálepkou hybridních hrozeb, ale v dlouhodobém horizontu to dále podlomí důvěru obyvatelstva ve veřejné instituce zapojené v pragmatickém využívání konceptu (což je opět paradoxní, vzhledem k tomu, že velká část čelení hybridním hrozbám se má sestávat právě z posílení důvěry občanů ve státní instituce).

ZÁVĚR

Hlavními otázkami článku bylo, jak došlo k této paradoxní situaci a jaké následky tato situace má a může mít. Odpovědí na první otázku je kombinace nekoherence

---

⁵¹ Příkladem může být vznik Centra proti terorismu a hybridním hrozbám na Ministerstvu vnitra ČR. Viz BAHENSKÝ, Vojtěch. Sisyfovo centrum na Ministerstvu vnitra. In: *Aktuálně.cz* [online] 6. 1. 2017 [cit. 15.10.2018] Dostupné z: <https://bit.ly/2EK9Se3>

a neohraničenosti konceptů hybridního vedení války spolu s jeho kontinuálním pragmatickým užíváním institucemi i autory (které samo o sobě dále přispívalo k rozměňování a vyprazdňování pojmu). V odpovědi na druhou z otázek článek nastínil řadu způsobů, jakými pragmatismus v užívání konceptu škodí nebo může škodit obranné a bezpečnostní debatě a v důsledku i obranně samotné, paradoxně často právě v oblastech, které měl koncept hybridního vedení války posílit.

Samotný pojem hybridní války už pravděpodobně nejde zachránit, vzhledem k tomu, jak beznadějně matoucím se stal následkem myriády různých protichůdných a často jen implicitních definic. Přesto jsou ale možné kroky, které umožní alespoň užívání pojmu s menšími škodami nebo akcentaci stejných problémů, jaké jsou v současnosti spojovány s hybridní válkou, ale bez užití problematického konceptu.

V prvé řadě je nutné důkladně definovat obsah pojmu při jeho užívání.⁵² Mnohoznačnost může být výhodná pro pragmatické účely, kdy umožní prodat stejný koncept několika způsoby pro různá publika, ale zároveň působí značné škody konceptu samotnému stejně jako celé obranné a bezpečnostní debatě. Zvláštní pozornost by přitom měla být věnována schopnosti definice ukázat, co hybridní válka není. Argumenty, že hybridní hrozby nelze definovat⁵³, neobstojí. Pokud to není možné definovat, nejedná se o smysluplnou kategorii, jejíž případy sdílí společné znaky.

Zadruhé, je vhodné odloučit fenomény více či méně pragmaticky napojené na hybridní válku a znovu o nich hovořit konkrétně. Pokud člověk chce upozornit na informační válku, není důvodu o ní mluvit jako o hybridní válce. Pokud chce psát o ruském způsobu boje, je rovněž vhodnější používat exitující specifické termíny než mnohoznačný.⁵⁴

Zatřetí, autoři musí být více principiální v odmítnutí pojmu ‚hybridní války‘ jako matoucího a kompromitovaného. Dosavadní snaha přistoupit na veřejnou a institucionální preferenci užívání tohoto pojmu s kvalifikací ‚malým písmem‘ v podobě doplnění pojmu o uvozovky nebo o odstavec o jeho problémech a důvodech, proč ho autor přesto bude používat, přispívají k problému samotnému, nikoliv k jeho řešení.⁵⁵

Dále se koncept etabluje v debatě a o užitečnosti nebo vhodnosti pojmu vysílá čtenáři přinejmenším smíšený signál.

Nakonec by debatě pomohlo, pokud by došlo k většímu otevření debaty, kdy kritici analytické užitečnosti konceptu hybridní války jak v institucích, tak i mezi autory byli více slyšet a na straně druhé by proponenti konceptu věnovali kritice více pozornosti a refletovali ji v užívání pojmu.

⁵² Dobrou ilustrací laxního přístupu k definování je případ Evropské unie, která zároveň publikovala tři lehce rozdílné definice ve Společném rámci pro čelení hybridním hrozbám, k němu vydané tiskové zprávě a k němu vydaným často kladeným otázkám.

⁵³ Např. Joint Framework on countering hybrid threats: A European Union response. *European Commission*. 2016. Dostupné z: <https://bit.ly/2RiTIhT> nebo alternativně explicitněji FREIER, Nathan. Hybrid Threats and Challenges: Describe... Don't Define. In: *Small Wars Journal*. 2009. Dostupné z: <https://bit.ly/2Cf5KAz>

⁵⁴ I v případě, kdy autor chce explicitně zdůraznit koordinované propojení a souhru ve více oblastech je za současné situace pro debatu lepší přijít s novým pojmem.

⁵⁵ Samozřejmě je snaha o reflexi problematičnosti pojmu stále lepší než úplné ignorování jeho problémů. Mezi úspěšnější pokusy lze v tomto směru v českém prostředí počítat např. TALLIS, Benjamin - Martin, ŠIMEČKA. Collective Defence in the Age of Hybrid Warfare. *Ústav mezinárodních vztahů*. [online] 2016 [cit. 15.10.2018] Dostupné z: <https://bit.ly/2CHemRH>

Diskuze příčin a následků pragmatismu v užívání konceptu v obranné a bezpečnostní debatě v tomto článku se snad ukážou jako užitečné i poté, co koncept hybridní války zmizí ze slovníku i z odborných dokumentů. Zkušenost s hybridní válkou jako konceptem a pojmem totiž může posloužit jako užitečné vodítko pro vyhnutí se obdobným problémům v budoucnu, především důrazem na disciplinovanější práci s pojmem a konceptem.